

ANMELDELSE AF: LAD SPROGET BÆRE...

AF RUTH MULVAD, LEKTOR, NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING PROFESSIONSHØJSKOLERNE

Britt Johansson & Anniqa Sandell Ring: *Låt språket bära. Genrepædagogik i praktiken.* Hallgren & Fallgren. Stockholm 2010

Det er i dag ikke alene et erkendt behov, men også et formuleret krav i fagenes Fælles Mål 2009, at faglærere skal arbejde med læsning og fagsprog som en integreret del af fagdidaktikken. Det er jo noget af en udfordring som – hvis den skal løftes med succes – kræver både megen udvikling og forskning. Og da det er en global trend at løfte fagsproget frem, så er der god grund til at kigge ud over landets grænser for at hente inspiration, fx til Sverige, nærmere bestemt omegnen af Stockholm, Knutbyskolan. I denne bog får man et særdeles spændende og kvalificeret kig ind i denne skoles genrepædagogiske undervisningspraksis.

Bogens titel *Låt språket bära* peger på den centrale rolle, som sproget spiller i genrepædagogikken. Den beskrives med tre ben: det ene ben er Vygotskys sociokulturelle læringsteori (Zonen for Nærmeste Udvikling). Det andet er en teori om (skole)genrer udarbejdet af Jim R. Martin og Joan Rothery. Det tredje er den systemisk funktionelle lingvistik (SFL), som har M.A.K. Halliday som ophavsmand.

Det er ikke så lidt omtænkning af gamle vaner, som bogen sætter på programmet. At bogen lykkes med det skyldes ikke mindst, at begge bogens forfattere selv er dybt involverede i skolens hverdag. Her er det lærerpersonligheder, der taler ud fra deres egne mangeårige undervisnings erfaringer og udviklingsarbejder.

Undervisningseksempler som omdrejningspunkt

Bogen indledes med et par kapitler, som i kort form introducerer til bogens forståelse af begrebet genre: på et teoretisk plan kan de konkrete genrer, som vi møder i (skole)kulturen, sammenfattes i grupper med særlige prototypiske træk: beretterfamilien, faktafamilien og den evaluerende familie.

Hvert af bogens tre hovedkapitler introducerer til forskellige eksempler på genrer i den pågældende familie: tekststrukturer og sproglige mønstre samt det metasprog som den systemisk funktionelle lingvistik (SFL: en sprogteori som kan indfange, hvordan sproget skaber betydning) bruger til at begribe teksterne med – alt sammen med eksempler på undervisningsforløb som omdrejningspunkt.

Der er i alle bogens kapitler mange praktiske vejledninger til læreren, skemaer af mange forskellige slags både til lærernes planlægning og til brug i undervisningen. Også om evaluering af elevers fagsproglige udvikling er der mange pædagogiske overvejelser samt praktiske anvisninger og skemaer. Hvert kapitel afsluttes med en kort sammenfattende beskrivelse af begreber fra den funktionelle grammatik, som har været i spil og en skematisk oversigt over genrefamiliens grundlæggende træk. Det kan lyde indviklet, men er altså i bogen lige til at gå til.

Et eksempel på et genrepædagogisk forløb

Lad mig illustrere bogens pædagogiske ide med et eksempel på et undervisningsforløb fra Kapitel 6 *Faktafamilien*. Undervisningen handler om *Rapporter* (da: informerende beskrivelser), som i denne biologiundervisning på 4. klassetrin bruges til at beskrive planter og systematisere dem i plantefamilier. Forløbet består af fire faser:

1. fase: Opbygning af kundskab/ pædagogisk engagement

Denne første fase er en optakt til hele forløbet og strækker sig over flere uger. Eleverne får en masse planter og plantedele, som de sorterer, og efterfølgende diskuterer de deres klassifikationer. Dernæst tager klassen på ekskursion og efterbehandler turen i ord og tegninger af forskellige slags planter og arbejder videre med inddelinger af dem på mange forskellige, kreative måder, og de udbygger deres viden bl.a. ved at se film.

Til sidst i dette indledende forløb samler klassen alle de fagord sammen, som de indtil nu har mødt, og hænger dem op, så de er synligt tilgængelige for alle elever.

Pointen med denne fase er, at eleverne ikke alene får faglige forkundskaber, men også at de begynder at lære fagtermer i en sproglig ramme, som de behersker: et overvejende berettende mundtligt sprog.

2. fase: Modellering og dekonstruktion

Med denne faglige viden i bagagen og på væggene i klasserummet, tager klassen fat på en fagtekst, som de læser i fællesskab. Under læsningen fokuseres på hvordan sproget arbejder i den slags tekster. Elevernes opmærksomhed rettes især på, hvordan en systematisk beskrivelse af en plante kommer til udtryk i tekststrukturen. Eleverne forsynes med et skema inddelt i seks felter med de faglige termer for hver teksttrin skrevet på (klassifikation, udseende, voksested, osv.), og de får endnu et skema, som kan guide dem i deres sammenligning af planternes forskelle og ligheder, når eleverne skal klassificere dem i familier.

Pointen i denne fase er, at eleverne stilladseres til at kunne anvende det fagsprog, som bruges til at beskrive planter i en faglig systematik.

3. fase: Fælles tekstkonstruktion

Elever og lærere skriver nu i fællesskab en beskrivende tekst. Eleverne kommer med forslag til, hvad der skal stå i teksten, som læreren skriver på tavlen eller på et whiteboard. Det kan på mange måder minde om den gode gamle, svenske metode LTG (Læsning på Talets Grund, Ulrika Leimar 1978), men med afgørende forskelle i lærer- og elevroller. Læreren er eksperten. Hun tænker højt over skriveprocessen og forhandler undervejs med eleverne om, hvad der er den bedste sprogbrug. Eleverne har allerede en begyndende ekspertviden med fra den foregående undervisning, således at de kan komme med kvalificerede forslag, og de har en baggrund og et metasprog til at foretage de endelige valg af sprogbrug.

Formålet med en fælles tekstproduktion er, at eleverne får deres tidligere viden om emnet, sproget og tekstopbygningen i spil – en viden som læreren samtidig også udbygger. Og eleverne får under den praktiske tekstproduktion viden om og begreber for, hvordan man skriver den slags faglige tekster.

4. fase: Elevernes selvstændige produktion af en tekst

Frem til denne fase er der i dette tilfælde gået ca. en måneds undervisning med en række forskellige aktiviteter, hvor eleverne har haft mulighed for at tale og skrive om emnet på mange måder.

Forløbet afsluttes med, at eleverne på egen hånd i par skriver faglige tekster af samme slags med et tilsvarende indhold. Klassen har arbejdet med frøplanter parallelt med, at en anden klasse har arbejdet med sporeplanter. Ind imellem har klasserne fremlagt for hinanden. Nu bliver denne classes opgave at skrive en tekst om sporeplanter. Hver elev får en makker fra den anden klasse, som er ekspert i sporeplanter, og kan gøre brug af de notater mv., som de har fået undervejs fra parallelklassen, og hvad de ellers kan indhente af informationer, fx læsning af fagtekster om sporeplanter på nettet, i bøger osv. Og bagefter er det naturligvis omvendt: parallelklassens elever skal skrive om frøplanter sammen med en ekspert i frøplanter.

Dialogisk, stilladseret opbygning af faglig og fagsproglig viden

Hvad er det særlige i denne måde at integrere et fagsproglige dimension i fagundervisningen på?

For det første springer det i øjnene, at fagteksten inddrages på et sent tidspunkt i forløbet: eleverne opbygger grundige forkundskaber i en hverdagsproglig ramme, således at de er fagligt rustede til at læse den sprogligt krævende fagtekst.

For det andet at der både læses og skrives i fællesskab. Herigennem stilladseres eleverne ind i fagsproget, samtidig med at de får sproglige begreber om tekstopbygning og sproglige mønstre.

For det tredje at der skrives hele fagtekster, hvilket er et fundamentalt træk i genrepædagogikken: skrivning af hele fagtekster er en motorvej ind i elevernes fag(sprog)lige udvikling.

Eleverne føres således gradvist ind i den faglige og fagsproglige verden, trin for trin, i dialog med hinanden, lærer og tekster, både dem de selv producerer, og dem de læser.

Eksemplet Knutbyskolan er allerede inden bogens udgivelse løbet i forvejen til Danmark. Britt Johansson har holdt flere oplæg i Danmark, bl.a. på *Status*

for *Læsning 2010*, og der er mange af de danske lærere, både i grundskole og på professionshøjskoler, som har taget turen til Stockholm for at besøge skolen. Med udgivelsen af *Låt språket bära* får alle i Danmark – og i Norden – nu også adgang til Knutbyskolans inspirerende genrepædagogiske univers.

Flere undervisningseksempler fra Knutbyskolan kan ses på den svenske Utbildningsradions hjemmeside: www.ur.se – søg på genrepædagogik.